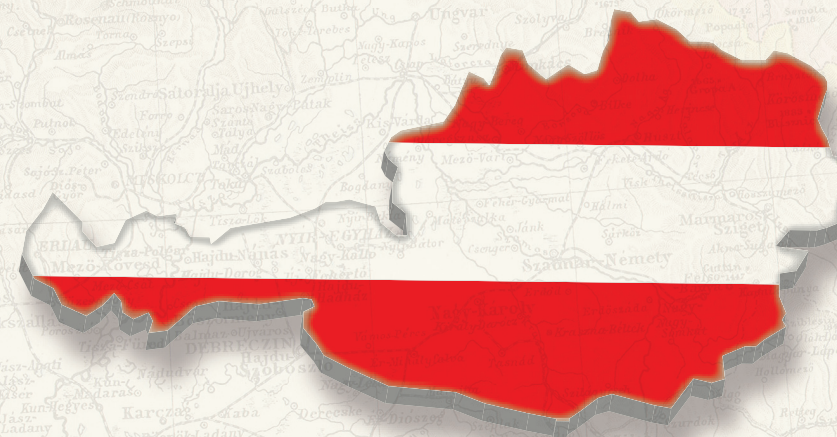

umb UNIVERZITA
MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Eva Höhn – Nikola Korčáková

SÚČASNÁ RAKÚSKA LITERATÚRA A IDENTITA DRUHEJ RAKÚSKEJ REPUBLIKY

9 788055 711744

ISBN 978-80-557-1174-4

BELIANUM

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Filozofická fakulta

Súčasná rakúska literatúra a identita

Druhej rakúskej republiky

Eva Höhn – Nikola Korčáková

2016

Eva Höhn - Nikola Korčáková

Súčasná rakúska literatúra a identita Druhej rakúskej republiky

Recenzenti:

Mgr. Edita Jurčáková, PhD.

Mgr. Paulína Šedíková Čuhová, PhD.

Jazyková korektúra:

Mgr. Viera Luptáková, PhD.

Mgr. Petra Kulišová

Vydal: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Edícia: Filozofická fakulta

ISBN 978-80-557-1174-4

OBSAH

- Úvod /6/**
- 1 Povojskové obdobie 1945-1955 /9/**
Historicko-politická situácia /9/
Texty s vojnovou tematikou: /10/
Próza /10/
Ilse Aichingerová: *Väčšia nádej* /10/
Fritz Habeck: *Čln príde po polnoci*; Herbert Eisenreich: *Aj v ich hriechu* /11/
Lyrika /12/
Paul Celan: *Fúga smrti* /12/
Ingeborg Bachmannová: raná lyrika - trauma
druhej svetovej vojny /13/
Hertha Kräftnerová: *Autoportrét* /14/
- 2 Päťdesiate roky /16/**
Historicko-politická situácia /16/
Literárna situácia 50. rokov /17/
Heimito von Doderer: *Strudlhofské schody alebo Melzer a hlbina rokov* /18/
- 3 Šesťdesiate roky (1955/56-1966) /22/**
Zmena literárnej klímy 60. rokov /22/
Problematika identity Druhej rakúskej republiky /22/
Od tradicionalizmu k literatúre anti-domoviny /24/
Tri fázy literatúry anti-domoviny /25/
Reprezentatívne texty literatúry anti-domoviny (1. fáza): /26/
Gerhard Fritsch: *Mach na skalách a Fašiangy* /26/
Hans Lebert: *Vlčia koža* /27/
Ingeborg Bachmannová: *Medzi vrahmi a bláznami* /27/
Thomas Bernhard: *Mráz* /28/
Marlen Haushoferová: *Stena* /29/
Andreas Okopenko: *Lexikon sentimentálnej cesty* /30/
Erich Fried – politická a ľúbostná lyrika /30/
Príklon k experimentu: /32/
Viedenská skupina /32/
Fórum Mestský park Graz /34/
- 4 Sedemdesiate roky /36/**
Historicko-spoločenský kontext: Cesta k liberálnejšiemu obrazu
Rakúska a éra Kreiskeho /36/

Nové tendencie rakúskej literatúry /37/
 Obrat v próze /39/
 Ďalšie inovatívne texty: /42/
 Ingeborg Bachmannová: *Malina* /43/
 Peter Handke: *Ľaváčka* /45/
 Obrat v lyrike na príklade experimentálnej poézie Ernsta Jandla /45/
 Obrat v dráme /47/
 2. fáza literatúry anti-domoviny: /47/
 Vznik *Združenia autorov Grazu*
 Elfriede Jelineková /48/
 Elfriede Jelineková: *Milenky* /50/
 Životné príbehy troch ženských postáv: brigitta, paula a susi /51/
Milenky: Rakúsko nie je idylická krajina /55/
Milenky: rakúska spoločnosť ovplyvnená triviálnymi mýtami /58/
 Franz Innerhofer: *Pekné dni* /61/
 Gernot Wolfgruber: *Krajina nikoho* /61/

5 Osemdesiate roky /63/

Historicko-spoločenská situácia /63/
 Škandalózna republika v kríze a Waldheimova aféra /63/
 Problematika rakúskej identity /64/
 Pokračovanie 2. fázy literatúry anti-domoviny: /65/
 Erich Fried: *Proti zabúdaniu*, Peter Turrini: *Waldheim* /65/
 Thomas Bernhard: škandál *Námestie hrdinov* /66/
 Gerhard Roth: *Tichý oceán* /68/
 Elisabeth Reichartová: *Februárový tieň* /69/
 Anna Mitgutschová: *Karhanie* /70/
 Elfriede Jelineková: *Ó divočina, ó ochrana pred ňou* /70/

6 Deväťdesiate roky /72/

Franz Vranitzky a ďalšia vláda veľkej koalície (1987-1999) /72/
 Fenomén Jörg Haider a sankcie voči Rakúsku /73/
 Reprezentatívne texty literatúry anti-domoviny (3. fáza): /74/
 Robert Schneider: *Sestra spánku* /74/
 Genialita Jána Eliáša Aldera a vidiecky kolektív /77/
 Láska, smrť a spánok /79/
 Negatívny obraz dediny Eschberg /81/
 Elfriede Jelineková: *Deti mŕtvych a Prút, palica a tyč* /86/
 Robert Menasse: *Obrat opačným smerom* /88/

Záver /91/

Bibliografické odkazy /93/

ÚVOD

Skriptum *Súčasná rakúska literatúra a identita Druhej rakúskej republiky* vychádza v rámci študijného programu európskych kultúrnych štúdií, špeciálne určených pre predmet kultúrne štúdiá nemecky hovoriacich krajín.

Pri zostavovaní textu bolo naším cieľom a želaním, aby literatúra nezostala na okraji kultúrnych štúdií, ale naopak, aby si upevnila svoju pozíciu aká jej patrí, zostala uprostred tohto odboru a tvorila jednu z jeho dôležitých platforiem. Ukazuje sa – a posledný vývoj tomu nasvedčuje – že literatúra je pevnou súčasťou sociálnej skutočnosti, nesie v sebe kód, ktorým poukazuje na historické, politické a kultúrne procesy danej krajiny. Jej význam možno preto posudzovať v dvojakom zmysle: na jednej strane poskytuje informácie o vnútornom vývoji a procesoch danej kultúry – ved' prostredníctvom nej sa poslucháčovi otvárajú nečakané horizonty. Na druhej strane literatúra upevňuje identitu spoločenstva ľudí komunikujúcich rovnakým jazykom. Čím by bola nemecká kultúra bez Goetheho, anglická bez Shakespeara, slovenská bez Hviezdoslava, poľská bez Mickiewicza, maďarská bez Petöfiho a takto by sme mohli pokračovať ďalej.

A prečo práve rakúska literatúra? Dôvodov na to je viac, avšak na prvom mieste treba zdôrazniť, že od roku 1945 až po súčasnosť prispieva rakúska literatúra veľkou mierou k formovaniu literatúry nemecky hovoriaceho priestoru. Spomeňme len laureátku Nobelovej ceny za literatúru z roku 2004 Elfriede Jelinekovú, spisovateľky a spisovateľov Ingeborg Bachmannovú, Petra Handkeho, Paula Celana, Thomasa Bernharda, Eliasa Canettiho, talentovaného, predčasne zosnulého dramatika Wernera Schwaba a iných významných predstaviteľov rakúskej literatúry.

Podstatnú časť našej publikácie tvorí literatúra anti-domoviny, ktorá je špecifikom v rámci literatúry nemecky hovoriaceho priestoru a je príznačná hlavne pre Rakúsko. Spisovatelia tejto krajiny prostredníctvom svojich textov kriticky nazierajú na rozličné udalosti súčasných dejín svojho národa. Elfriede Jelineková pranierovala Slobodnú stranu Rakúska (FPÖ) a jej vtedajšieho predsedu Jörga Haidera za jeho pravicovo-extrémistickú politiku, v divadelnej hre *Námestie hrdinov* (Heldenplatz) pripomenul Thomas Bernhard Rakúšanom ešte aj koncom 80. rokov minulosť austrofašizmu, Gerhard Roth, Franz Innerhofer, Gerhard Fritsch a ďalší si na mušku zas

častokrát vzali rakúsku provinciu. Pochopiť význam literatúry anti-domoviny je najlepšie možné na pozadí rakúskej novej literatúry domoviny, ktorá sa formovala v 30. rokoch 20. storočia. Táto skupina spisovateľov (Karl Heinrich Waggerl, Karl Springenschmid, Paula Grogger, Franz Nabl ai.) podporila myšlienku austrofašizmu a tak na dlhé desaťročia zdiskreditovala spoločenský význam literatúry vôbec. Topos tradícia verzus kritika Rakúska (domovina – anti-domovina) možno sledovať aj pri kontroverzii v rakúskom P.E.N klube. Pre jeho konzervatívne smerovanie sa vytvorila v Grazi v roku 1973 opozičná organizácia – Združenie autorov Grazu (GAV – Grazer Autorenversammlung). Členmi GAV-u sa odvtedy stali autorky a autori ako Hans Carl Artmann, Peter Turrini, Friederike Mayröckrová, Ernst Jandl, Gerhard Rühm, Oswald Wiener, Peter Handke, Wolfgang Bauer, Gert Jonke, Gerhard Roth, Michael Scharang a ďalší.

Po skončení druhej svetovej vojny sa Rakúsko muselo vyrovnávať so svojou minulosťou. Tento proces sa neodohral behom niekoľkých rokov, ale boli to až 80. roky a fáza vlády spolkového prezidenta Kurta Waldheima, ktoré predstavovali obrat v súčasných dejinách krajiny. Až po tomto období prichádza korektúra tézy, že Rakúsko bolo prvou obeťou Hitlerovej Tretej ríše. A boli to práve predstavitelia literatúry anti-domoviny, ktorí sa veľkou mierou pričínili o zmenu perspektívy vo vnímaní vlastnej histórie. Avšak ani po týchto rokoch zápas o lepšie a demokratickejšie Rakúsko neutícha a spisovatelia sa zas a zas vyjadrujú k rozličným udalostiam v krajine. Na pozadí týchto procesov dochádza k formovania identity rakúskeho národa v Druhej rakúskej republike, čo ako dúfame, pomôže náš text pochopiť.

Poznamenať treba aj to, že hlavným cieľom publikácie bol náčrt literárneho vývoja na pozadí historického kontextu a tak napomôcť k pochopeniu hlavných priesečníkov súčasnej rakúskej spoločnosti. K mnohým častiam a tematickým okruhom by bolo možné zaradiť ďalších a ďalších predstaviteľov súčasnej rakúskej literatúry. Z tohto dôvodu je možné nadviazať na našu tému v novej publikácii. Táto by poskytla priestor pre náčrt silnej rakúskej ženskej literatúry, literatúry postmoderny, kriminálneho románu a nakoniec aj ďalších textov literatúry anti-domoviny.

Na záver chcem vyjadriť poďakovanie a obdiv úsiliu študentky Nikoly Korčákovovej, v spoluautorstve s ktorou skriptum vychádza. Jej analýzy Jelinekovej *Mileniek*, Schneiderovej *Sestry spánku*, ako aj objasňovanie historického kontextu a s ním spojenej rakúskej identity z jej diplomovej

práce, sú veľkým obohatením a prínosom predkladanej publikácie. Takisto by som rada vyzdvihla veľkú ochotu Rakúskej akademickej výmennej služby (OEAD), ktorá mi už po druhé desaťročie umožňuje nákup kníh, študijné pobyty a cesty do Rakúska.

Nie je mojím želaním, aby skriptum svojím obsahom vzbudilo negatívny obraz o krajine akou je Rakúsko. Kontroverzie a lámanie tabu prispievajú k odhaľovaniu problémov a ich konečnému objasňovaniu. O pohľad na súčasnú rakúsku literatúru z tejto perspektívy prosím preto aj čitateľa.

Eva Höhn

Súčasná rakúska literatúra a identita Druhej rakúskej republiky

Autorky:	Eva Höhn - Nikola Korčáková
Recenzenti:	Mgr. Edita Jurčáková, PhD. Mgr. Paulína Šedíková Čuhová, PhD.
Jazyková korektúra:	Mgr. Viera Luptáková, PhD. Mgr. Petra Kulišová
Náklad:	100 kusov
Vydanie:	prvé
Rozsah:	102 strán
Formát:	A5
Vydavateľ:	Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Edícia:	Filozofická fakulta UMB
Tlač:	EQUILIBRIA, s.r.o. Košice
Rok vydania:	2016

ISBN 978-80-557-1174-4